



FEMINISTEERIUM

Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja digiminister
info@just.ee

28.08.2025

Arvamus karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (nn nõusolekuseaduse eelnõu) kohta

Täname kutse eest avaldada arvamust. Soovime tunnustada justiits- ja digiministeeriumi eelnõu valmimise eest. Meie hinnangul on eelnõus esitatud muudatused täielikult vastavuses Istanbuli konventsiooni artikkel 36-s nõutuga.

Tervitame põhimõttelist muutust vägistamise ja muu sugulise iseloomuga teo koosseisudes, mis edaspidi defineerib neid süütegusid “inimese vaba ja väljendatud nõusoleku” puudumise kaudu ehk nn jah-mudeli põhiselt. Feministeeriumi seisukohad selle käsitluse eelistamiseks on [avalikult](#) kättesaadavad ning käesolevas tagasisides kommenteerime kitsamalt eelnõu sõnastust.

1. Tervitame, et KarS § 141 ja § 141' on kirjutatud selgelt välja, et “inimese vaba ja väljendatud nõusolekuta” on need süüteod karistatavad. Lakoonilisema sõnastuse puhul, näiteks kasutades vaid väljendit “nõusolekuta”, kasvaks risk, et konventsiooniga mittevastavuses olevad tõlgendused kestaksid menetlejate praktikas edasi.
2. Peame väga oluliseks, et lg 5, mis selgitab, millal **ei ole** tegemist vabast tahtest antud nõusolekuga, jääks sättesse sisse, sest see ühtlustab muudatusest arusaamist, olles teeviidaks nii laiemalt elanikkonnale kui ka kitsamalt menetlejatele.
Sellegipoolest ei nõustu me lg 5 p 3 tekstiga täiel määral. Meie kriitika on esitatud allpool punktihaaval.

2.1. Lg 5 p 3. loetelu ees esinev fraas “toimepanija seadis eesmärgiks või teadis, et isik ei saa oma tahet kujundada järgmistel põhjustel”, funktsioneerib subjektiivse koosseisu kitsenduseks. Seletuskirjas ei ole aga põhjendatud, miks jookseb kuriteo piir just kaudse ja otsese tahtluse vahel. Teisisõnu, miks peaks olema lubatud olukord, kus toimepanija kasutab kaudse tahtlusega ära näiteks ohvri mürgistust kui tema vaba tahte kujundamist välistavat asjaolu?

Konstrueerime § 141 põhjal kaks stsenaariumit, aga mõttekäik kehtib ka § 141' puhul. Eeldame, et ohver on raskes joobes ja väljendab nõusolekut seksiks, kuid tema väljendatud nõusolek ei ole tegelikult tema tahtega kooskõlas.

Otsese tahtluse puhul on toimepanija kindel, et ohvri nõusolek ei väljenda tegelikku tahet



FEMINISTEERIUM

seksida, vaid tuleneb joobest. Sellest hoolimata astub toimepanija ohvriga vahekorda. See on lg 5 p 3 järgi karistatav.

Kaudse tahtluse puhul peab toimepanija **väga tõenäoliselt**, et ohvri nõusolek ei väljenda ohvri tegelikku tahet seksida, vaid tuleneb joobest, kuid toimepanija astub sellest hoolimata ohvriga vahekorda. See ei ole lg 5 p 3 järgi karistatav.

Ometi on nende kahe stsenaariumi ühisosa see, et mitte kummalgi juhul ei usu toimepanija, et temaga tahetakse vahekorda astuda vaba tahte kujundamise tulemusel, aga ometi paneb ta teo toime.

Leiame, et kaudne tahtlus on õiglane lävend ka lg 5 p 3 loetelus esinevate seisundite kuritarvitamise puhul. Vägistamise üle elamine on ohvrile äärmiselt keeruline, psüühiliselt laastav kogemus, mille puhul ei peaks olema lubatud olukord, kus inimene suure tõenäosusega usub, et paneb vägistamise toime, aga teeb seda ikka. Inimene peaks vähemalt ise ka uskuma, et temaga tahetakse vahekorda astuda enne, kui ta seda teeb.

2.2. Lg 5 p 3 loetelus ei suhestu tooniline liikumatus (tardumine) ohvri tahte kujundamise kui sellisega. Ka seletuskirjas selgitatakse, et tardumise ajal on ohver teadvusel ja tardumine on reaktsioon tajutavale ohule. Tardumine on nõusoleku väljendamist välistav asjaolu lg 5 p-i 1 tähenduses, mitte ohvri tahte kujunemist kirjeldav asjaolu.

Sarnaselt tardumisega on meil sama küsimus “hirmu” kohta. Hirm ei ole seisund, mis arusaadavalt suhestub vaba tahte kujunemisega, vaid selle vaba väljendamisega. Hirmunud isik ei soovi ilmselgelt seksuaalvahekorda astuda ka siis, kui ta peaks seda sõnaliselt väljendama. Ohvri hirm ka tema poolt nõusoleku väljendamise korral peaks seletuskirja järgi välistama vaba nõusoleku väljendamise lg 5 p 2 tähenduses. Sättes endas lg 5 p 2 aga nimetab ohvri seisundite asemel vaid toimepaneja tegusid (vägivald, ähvardused) kinnise loeteluna.

Sama probleem on ka lg 5 p 2 loetelus täpsustamata “puude” puhul. Puue võib olla “inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle” (§ 5 VõrdKS). Pakume, et seadusandja tahab siin eelkõige kaitsta psüühilise erivajadusega ohvrit, sest kui füüsilise puudega isik peaks oma käitumisega pealtnäha väljendama nõusolekut, ent on aru saada, et see väljendusviis on tingitud ainuüksi vastavast puudest (nt tahtest olenematute liigutustega), mitte puudega isiku vabalt väljendatud tahtest, siis tuleb samuti leida, et on välistatud nõusoleku vaba väljendamine seletuskirja järgi lg 5 p 2 tähenduses, mitte ei esine puudujääk tema tahte kujunemises.



FEMINISTEERIUM

Meie hinnangul esineb eelnimetatud probleemide näitel kategooriaviga sättes oleva lg 5 liigenduse ja seletuskirja läinud selle sama liigenduse selgituse vahel. Pakume lahenduseks järgmise lg 5 sõnastuse:

Vabaks ja väljendatud nõusolekuks käesoleva paragrahvi tähenduses ei loeta olukorda, kus:

- 1) isik ei ole sõnaliselt, käitumisega ega muul viisil väljendanud, et ta osaleb sugulise iseloomuga teos vabatahtlikult;
- 2) isiku nõusolek on väljendatud, aga ei ole vaba sunni, teadvushäire, haiguse, puude, hirmu, tardumise, mürgistuse, toimepanija võimupositsiooni kuritarvitamise või muu võrreldava põhjuse tõttu.